

ISSN 1304-8120 | e-ISSN 2149-2786

Araştırma Makalesi * Research Article

Türkiye’de Ekonomik Büyümenin İstihdam Esnekliği (2010-2020) Employment Elasticity of Economic Growth In Turkey (2010-2020)

Nihat ALTUNTEPE

Dr. Öğr. Üyesi, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Gönen Meslek Yüksekokulu,
Toptan ve Perakende Satış Bölümü nihataltuntepe@isparta.edu.tr
Orcid ID: 0000-0002-2774-315X

Öz: Ekonomik büyüme ve istihdam arasındaki ilişki literatürde önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle, ekonomik büyüme ile istihdam arasındaki ilişkiyi incelemek akademik çevre ve politika yapımcılar için önemli bir görev haline gelmiştir. Yapılan bu çalışmada; 2010-2020 dönemi için Türkiye’de ekonomik büyümenin istihdam esnekliği analiz edilmeye çalışılmıştır. İstihdam esnekliği, ekonomik büyümedeki (GSYH) yüzde 1 puanlık değişikliğe karşı istihdamdaki yüzde değişimi ifade etmektedir. Ekonomik büyümenin istihdam esnekliği, istihdamda ve verimlilikteki değişimi ortaya koymaktadır. Çalışmada toplam istihdam esnekliği (TECE), kadın istihdam esnekliği (FECE) ve erkek istihdam esnekliği (MECE) 2010-2020 dönemindeki her bir yıl için ayrı ayrı hesaplanmış ve analiz edilmiştir. Analiz ekonomik büyümenin istihdam esnekliği formülü kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak; 2010-2020 yıllarını kapsayan dönem bir bütün olarak değerlendirildiğinde; GSYH’nın pozitif büyüme göstermesi ve esneklik katsayılarının sıfırdan küçük olması nedeniyle her bir değişken için (TECE, FECE ve MECE) istihdam artışı negatif, verimlilik artışı pozitif bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: İstihdam esnekliği, ekonomik büyüme, işgücü piyasası, istihdam, işsizlik.

Abstract: The relationship between economic growth and employment has an important place in the literature. Therefore, it has become an important task for academic environment and policy makers to examine the relationship between economic growth and employment. In this study; employment, economic growth in Turkey for the period 2010-2020 has been tried to analyze flexibility. Employment elasticity refers to the percentage change in employment versus a 1 percentage point change in economic growth (GDP). In study, total employment flexibility (TECE), female employment flexibility (FECE) and male employment flexibility (MECE) are calculated separately for each year in the aforementioned period. The analysis was carried out using the employment elasticity formula of economic growth. As a result; When the period covering the years 2010-2020 is evaluated as a whole; For each variable (TECE, FECE and MECE) employment increase was found to be negative and productivity increase was positive due to the positive growth of the GDP and the elasticity coefficients being less than zero.

Keywords: Employment elasticity, economic growth, labor market, employment, unemployment.

Received:12.04.2021

Accepted:13.04.2022

Published:30.04.2022

Atıf: Altuntepe, N. (2022). Türkiye’de Ekonomik Büyümenin İstihdam Esnekliği (2010-2020). *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 233-247. Doi: 10.33437/ksusbd.913812

GİRİŞ

İstihdam ülkelerin gerçekleştirmek istediği iktisat politikası hedeflerinden biridir. Çünkü işsizlik, özellikle son bir yılda etkisini gösteren koronavirüs salgın sürecine bağlı olarak ülkelerin yaşadığı en temel ekonomik sorunlardan biri haline gelmiştir. Koronavirüs salgın süreci derinleştikçe, çoğu sanayileşmiş ve gelişmekte olan ülke, uzun süreli bir işgücü piyasası durgunluğu riskiyle karşı karşıya kalmakta, işsizlik oranları artarak yüksek oranlara çıkmaktadır. Bu nedenle ülkeler istihdam artırıcı farklı politikalar geliştirerek işsizlikle mücadele etmektedirler.

İşgücü piyasasının işleyişinin devamlılığı işsizlikle mücadelede önemli bir yere sahiptir. İşgücü piyasasının işleyişini analiz etmek için yaygın olarak kullanılan göstergelerden biri, ekonomik büyümenin istihdam esnekliğidir. İstihdam esnekliği, istihdamın üretimdeki değişikliklere karşı duyarlılığını ölçmektedir. Aynı zamanda istihdam esnekliği, işgücü piyasasının makroekonomik koşullardaki değişikliklere karşı duyarlılığını gösterir. İstihdam esnekliğinin hesaplanması göreceli olarak kolay olmasına rağmen, hem işgücü piyasası analizi hem de politika oluşturma amaçları için kullanılmaktadır.

Diğer yandan ekonomik büyüme istihdamı etkileyen temel değişkenlerden biridir. Ekonomik büyüme bir ülkenin kalkınması için temel bir gerekliliktir. Ekonomik büyüme, üretken istihdamı artırmak için bir ön koşuldur; istihdamdaki artışlarla işgücü verimliliğindeki artışların birleşik bir sonucudur. Bu nedenle, ekonomik büyüme oranı, istihdamda büyümenin ve işgücü verimliliğindeki büyümenin gerçekleşebileceği mutlak durumu ifade eder. Bununla birlikte, büyümenin şekli veya doğası da önemlidir. Ekonomik büyümenin üretken istihdam oluşturma üzerindeki etkisi sadece büyüme oranına değil, aynı zamanda büyümenin üretken işlere dönüşmesinin verimliliğine de bağlıdır. Bu nedenle, ekonomik büyümenin daha fazla iş, dolayısıyla daha fazla istihdam ve daha yüksek verimlilik ihtiyacını ne ölçüde karşıladığı analiz edilmelidir.

Yapılacak olan bu çalışmada; Türkiye’de 2010-2020 dönemi için ekonomik büyümenin istihdam esnekliği analiz edilecektir. Bunun için öncelikle ekonomik büyüme ve istihdam arasındaki ilişki teorik açıdan ele alınacak, sonra istihdam esnekliği kavramı açıklanacaktır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ekonomik büyümenin istihdam esnekliği, toplam istihdam, kadın istihdamı ve erkek istihdamı açısından ayrı ayrı hesaplanacaktır. Çalışmada TÜİK ve İŞKUR başta olmak üzere diğer veri bankalarından temin edilen veriler kullanılacaktır.

TEORİK ÇERÇEVE

Ekonomik Büyüme ve İstihdam

İşsizlik ve yavaş büyüme, ekonomik ve sosyal gelişmişlik durumlarına bakılmaksızın her ülkenin karşılaştığı en büyük zorluklardan ikisi olmaya devam etmektedir. İşsizlik oranı dünya genelinde 1980’lerden bu yana nispeten yüksek seyrederken, istikrarsız büyüme dönemleri de yıllar içinde işsizlik oranının artmasına neden olan en önemli e olarak görülmektedir. İşsizlik seviyesi GSYH’deki büyüme oranını etkilerken, aynı zamanda ekonominin kaynaklarını ne kadar iyi kullandığını gösterdiği için ülkenin ekonomik durumunun bir göstergesi olarak da kullanılmaktadır. GSYH büyümesi ve işsizlik arasındaki ilişki üzerine geniş bir literatür mevcuttur. Ancak, iktisatçılar ve politika yapımcılar, ilişkinin önemi ve yönü konusunda hala birbirinden farklı görüşlere sahiptir. Yüksek işsizlik ve yavaş büyüme sorunu ile sadece gelişmekte olan ülkeler karşı karşıya değildir. Bazı durumlarda gelişmiş ülkeler de iki temel makroekonomik soruna maruz kalmaktadır. Ekonomik büyüme ile işsizlik arasındaki ilişki, pozitif olarak ilişkili olan ekonomik büyüme ve istihdam ilişkisinden farklıdır. Diğer bir deyişle GSYH’de bir artışın veya ekonomik büyümenin işsizlik oranında bir düşüşe yol açtığı kabul edilmektedir. İşsizliğin aksine, GSYH’deki artış, istihdam düzeyinde artışa yol açarak GSYH büyümesi ile istihdam arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. İstihdam seviyesi düşük olsa bile ekonomik büyüme gerçekleşebilmektedir. Ekonomide böyle bir büyüme, sermaye yoğun üretim yöntemlerinin artmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu üretim yönteminin GSYH büyümesi üzerinde olumlu etkisi ve istihdam düzeyi üzerinde olumsuz etkisi vardır (Madıto ve Khumalo, 2014: 79-80). Ekonomide daha fazla sermaye ve teknoloji yoğun üretim yöntemlerinin kullanılmasının, yani teknolojik yeniliklerin, durgunluğa ve hatta istihdam düzeyinde düşüşe neden olacağı kabul edilmektedir. Aynı durum, daha yüksek büyümeyi sağlarken ekonomideki işsiz büyümenin temel nedeni olarak görülmektedir.

İktisat literatüründe ekonomik büyüme ve istihdam arasındaki ilişki, en çok tartışılan konulardan biridir. Bunun nedeni, ülkelerinin çoğunun kalıcı bir iş açığı olmasına bağlı olarak işsizlik sorunuyla uğraşmak zorunda olmaları ve ekonomi büyürken istihdamın yeterince büyümemesidir. Ülkelerin ekonomik stratejilerinde, ekonomik büyüme bir yandan ana hedef olarak belirlenirken, diğer yandan büyümenin istihdam yoğunluğunu artırma girişimi ön plana çıkmaktadır. Genel olarak, son araştırmalar ekonomik büyüme ile istihdam arasında pozitif ve güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu durum da ekonomik büyümenin yeni işler ortaya çıkardığı, ancak bir dönemden diğerine ve bir ülkeden diğerine farklı yoğunlukta olduğunu göstermektedir. Bu farklılıkların temelinde, işgücü piyasasının ekonomik büyüme sürecine verdiği farklı tepkiler yatmaktadır. Ekonomik büyümenin türü, ekonomik büyüme ile bağlantılı olarak istihdam oluşturma seviyesini belirleyen önemli bir faktördür. Öte yandan, ekonomik büyüme sürecinin istihdam üzerindeki etkisinin seviyesi; teknik ilerlemenin gerçekleşme düzeyi, işgücü piyasasına özgü kurumsal değişiklikler, ücret politikaları vb. gibi diğer faktörlere göre farklılık göstermektedir (Herman, 2011: 48-49). Teorik beklenti ekonomik büyümenin istihdam artışı sağlamasıdır. Ancak; özellikle teknolojide ve verimlilikte görülen gelişmeler ekonomik büyümenin istihdama dönüşmesini engelleyebilmektedir.

Ekonomik büyüme ve istihdam arasındaki ilişkinin başlangıç noktası, Robert Sollow tarafından geliştirilen toplam üretim fonksiyonuna dayanmaktadır. Solow'un iktisadi büyüme modeli dört değişkene sahiptir. Bunlar; gelir (Y), fiziksel - maddi sermaye (K), emek (L) ve bilgi ya da işgücü etkinliği (A)'dir. Buna göre; t zamanındaki üretim fonksiyonu aşağıdaki gibi yazılabilir (Solow, 1957: 312).

$$Q = A(t) f(K, L) \quad \text{Denklem 1}$$

Bununla birlikte, A. Okun'un 1962 yılında yazdığı makalede, üretimde meydana gelen dalgalanmaların firmaların işçileri işe almasına ve işten çıkarmasına neden olduğu ifade edilir. Başka bir deyişle, GSYH büyüme oranındaki veya GSYH düzeyindeki değişiklikler istihdam büyüme oranını veya istihdam seviyesini etkiler (Bartosık ve Mycielski, 2017 : 2). Okun yasası, üretim ve işsizlik arasındaki ilişkiyi tanımlayan makroekonomik bir ilişkidir. Dolayısıyla mal piyasasındaki aktivite seviyesini, iş döngüsü boyunca işgücü piyasasındaki aktivite seviyesiyle ilişkilendirir. Literatürde yapılan çalışmalar bu ilişkinin güçlü bir ampirik düzenlilik içinde olduğunu göstermiştir. İlişki sadece sağlam bir ampirik düzenlilik olduğu için değil, aynı zamanda makroekonomik bir yapı taşı olarak önemi nedeniyle iktisatçıların dikkatini çekmiştir (Silvapulle, Moosa ve Silvapulle, 2004: 354). Gerçekte Okun Yasası, işsizlik oranındaki her 1 puanlık düşüş için üretimde 3 puanlık bir artış öngören ampirik bir analizi ifade eder. Okun'un "*Potansiyel GSMH: Ölçümü ve Önemi*" adlı makalesi, istikrar politikası sorunlarını vurgulayan mevcut makro modellerin arz tarafının makroekonominin uzun vadeli denge özelliklerinin geliştirilmesinin modern bir ifadesidir. Okun'un ulaştığı en önemli sonuç, işsizlik oranında yüzde bir puanlık bir düşüşün yaklaşık yüzde üçten daha fazla çıktı üreteceğidir. Okun'un bu ilişkiyi ve çıktıdaki artışı vurgulamadaki amacı, o sırada uygun politika değişikliklerini teşvik etmektir (Prachowny, 1993: 331).

Bu nedenlerle üretim artışı ile istihdam arasındaki ilişki, Okun yasası olarak bilinen yasaya dayalı olarak geniş çapta incelenmiştir. Okun makalesinde, işsizlik oranındaki belirli bir değişiklik için gerçek çıktının değişim oranını veren bir katsayı tanımlar. Bu katsayı, ekonomik büyüme ile işsizlik oranındaki değişim arasında belirli bir ampirik ilişkiyi kabul eder. Daha spesifik olarak, ekonomik büyüme oranındaki % 3'lük (normal oranın üzerinde) bir artışın işsizlik oranını % 1 puan düşürmesi beklenir. Bu, işsizlik oranını sabit tutmak için GSYH büyüme oranının ekonominin potansiyel büyümesine eşit olması gerektiği anlamına gelir. İşsizliği azaltmak için, bu nedenle, GSYH büyüme oranı, potansiyel çıktı büyüme oranının üzerinde olmalıdır (Ajilore ve Yinusa, 2011: 28).

1980'lerin sonundan bu yana, makro iktisatçıların dikkati uzun vadeli ekonomik büyüme oranıyla ilgili hükümet politikalarına odaklanmıştır. Bu değişiklik kısmen, bir ülkedeki refah ve yoksulluk arasındaki farkın, o ülkenin ekonomisinin farklı zaman dilimlerinde ne kadar hızlı büyüdüğüne bağlı olduğunun kabul edilmesine yansımıştır. Ekonomik kalkınmada önemli bir rol oynayan maliye ve para politikaları dışında, bir ekonominin kalkınmasına etki eden faktörlerin başında ülkede uygulanan temel politikalar, hukuk ve ekonomik kurumlar gelmektedir (Barro, 1999: 44). Ekonomi politikaları; beşeri sermaye yatırımları, yasal altyapı, yasal ve siyasi istikrarın iyileştirilmesi vb. gibi yollarla ekonominin şekillenmesini etkiler. Ekonomi politikaları, makroekonomik ortamın istikrarı, enflasyon, maliye

politikası, bütçe açığı ve vergi yüküne odaklanarak bir ülkenin ekonomik kalkınmasının artmasına yardımcı olur. Bu parametreler o ülkenin büyümesini ve gelişmesini etkiler. Yine yaygın olarak büyüme literatüründe, diğer ülkelerle ticarete açık olmak da, o ülkenin ekonomik performans artışının belirleyicisi olarak kabul edilir. Ticaret kapılarını diğer ülkelere açılmasının, büyümeyi ve ekonomik kalkınmayı etkilediğine yönelik güçlü ve pozitif bir bağlantı olduğunu ortaya koyan teorik nedenler vardır. Bunlar, karşılaştırmalı üstünlük, teknoloji transferi ve bilgi paylaşımı gibi çeşitli nedenlerdir (Patrakos vd., 2007: 5).

Kavramsal olarak, üretim artışı, istihdam ve yoksulluk arasındaki bağlantı, hem makro hem de mikro düzeyde analiz edilmektedir. Makro düzeyde, gelir boyutundaki yoksulluk ile üretim artışı arasındaki bağlantı, istihdam edilen işgücünün ortalama verimliliği açısından kavramsallaştırılarak, düşük reel ücret seviyelerine ve serbest meslekte düşük kazanç seviyelerine yansır. İş gücünün ortalama verimliliğinin düşük olması, emeğe göre sermaye eksikliğinden ve geri teknolojinin kullanılmasından kaynaklanıyor olabilir. Yüksek ekonomik büyüme oranları, üretken kapasitede sürekli artışa yol açtığına, artan üretkenlikle istihdam fırsatları ortaya çıkar. Bu da işsizlerin ve yetersiz istihdam edilenlerin, aşamalı bir şekilde özümsemesine ve daha yüksek üretkenlik isteyen ekonomik faaliyetlere entegrasyonuna neden olur. Bu süreçte işgücü, mevcut mesleklerinde daha yüksek verimlilik elde edebilir ve gelirlerini artırabilir veya daha üst düzey beceriler ile daha iyi teknoloji içeren yeni mesleklere geçebilirler (Islam, 2004: 3). Bu gelişmeler, ekonomilerde üretim artışının, işgücünün verimlilik ve istihdam yapısında meydana getirdiği değişimi göstermektedir.

Ekonomilerde, ekonomik büyümeden daha hızlı istihdam artışı, işsizlik seviyelerini düşürmek ve ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek için gereklidir. İstihdam oluşturma, herhangi bir ekonominin temel hedeflerinden biridir. Küresel olarak yeni istihdam alanları ortaya çıkarmak, özellikle düşük ekonomik büyüme ortamında zor gerçekleşmektedir. Yüksek düzeyde sürekli işsizliğin varlığı, bir ekonomideki yapısal zayıflıklarla ilgilidir. Küresel ölçekte, istihdam ve iş oluşturma, ekonomik ve sosyal kalkınmanın temelidir. Bir yandan, hem gelir hem de servet oluşumunu sağlamak için işlerin oluşturulması ve korunması gereklidir. Öte yandan, artan işsizlik seviyeleri sosyo-ekonomik sorunlara yol açmaktadır. Yüksek işsizliğin etkisi yıkıcıdır ve yoksulluk, sosyal dışlanma, eşitsizlik, suç ve sosyal istikrarsızlıkla sonuçlanır (Meyer, 2017: 177-178). Bu nedenlerden dolayı, özellikle gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyümeden, başta istihdamı artırarak işsizliği, yoksulluğu ve gelir dağılımdaki adaletsizliği azaltması beklenir.

İstihdam Esnekliği Kavramı

Büyümenin istihdam esnekliği, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, faktör yoğunluğunun bir ölçüsü olarak ve amaçlanan gelir artışı oranı için istihdamdaki artışları tahmin etmek için kullanılır. Gelişmekte olan birçok ülke, kalkınma planlarında daha büyük istihdam fırsatlarının oluşturulmasına önem vermektedirler. İstihdam artışlarını tahmin etme teknik ve yöntemleri bu nedenle gerekli hale gelmiştir. Bu tekniklerden en yaygın olarak kullanılanlarından biri büyümenin istihdam esnekliğidir (Lim, 1976: 307). Yine bir ekonominin işgücü piyasasını analiz etmek için yaygın olarak kullanılan işgücü piyasası göstergelerinden biri, büyümenin istihdam yoğunluğu veya üretime göre istihdam esnekliğidir. Bu, GSYH'da yüzde 1'lik bir artışa karşılık istihdamdaki yüzde değişimi ölçer. Literatürde istihdam esnekliği, işsizlik oranı veya istihdamın nüfus oranı gibi diğer temel işgücü piyasası göstergelerinden çok daha az araştırılmıştır. Yine de, işgücü piyasası ve bir ekonominin genel makroekonomik performansı hakkında önemli bilgiler sağladığı için politika yapıcılar tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır. Zamana bağlı olarak istihdam esnekliği, bölgeler ve demografik gruplar arasında karşılaştırılabilir. Literatürde konuyla ilgili önceki çalışmaların çoğu, işsizlik ve büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmak için Okun Yasasını temel alır. Okun (1962) orijinal çalışmasında işsizlik ve ekonomik büyüme arasında doğrusal bir ilişkiyi önermektedir (Morén ve Wändal, 2020).

Diğer yandan istihdam esnekliğinin tahmini genellikle istihdam sorununun dolaylı analizi olarak adlandırılır. Hesaplanan esneklik, değişen ekonomik büyümenin istihdam yoğunluğuna ve herhangi bir üretim artışının istihdam miktarındaki değişikliklere ne ölçüde sebep olduğuna dair dönemsel bir perspektif ortaya koyar. Esneklikleri tahmin etmek için kullanılan modelde, istihdam performansını veya genel ekonomik performansı etkileyebilecek başka hiçbir değişken kontrol edilmediğinden, tahmin edilen istihdam esneklikleri ihmal edilen değişkenlerden etkileniyor da olabilir. Bir ülkedeki GSYH

performansında, bir dönemden diğerine büyük ölçüde ortaya çıkan değişim, istihdam esnekliklerinde büyük dalgalanmalara neden olabilir (Adegboye, Egharevba ve Edafe, 2017: 10-11).

İstihdam esnekliği, ekonomik büyümedeki yüzde 1 puanlık değişikliğe karşı istihdamdaki yüzde değişimi ifade eder. İstihdam esnekliği, bir ekonominin büyüme sürecinin yüzdesi olarak, nüfus için istihdam imkanları oluşturma kapasitesini gösterir. İstihdam esnekliğinin, büyümenin istihdam yoğunluğunu veya istihdamın üretim artışına duyarlılığını özetlemenin uygun bir yolu olduğu kabul edilir (İslam ve Nazara, 2000: 7). Ancak, tüm ekonomi, birbirinden çok farklı birçok sektörden oluştuğu için, toplam istihdam esnekliği, yani tüm ekonominin istihdam esnekliği, azalan işgücü talebinin altında yatan nedeni araştırmak için yeterli görülmemektedir (Basu ve Das, 2015: 4). Bu durum istihdam esnekliğinin bir eksikliği olarak değerlendirilebilir.

Genel olarak, ekonomik büyüme yüksek seviyelerde gerçekleştiğinde işgücü piyasası olumlu etkilenir. Ancak, ekonomik büyüme ile istihdam arasındaki bu bağlantı her zaman gerçekleşmez. Dolayısıyla hızlı ekonomik büyüme, istihdam ve ücretlerdeki iyileşmenin tek yolu veya kaynağı değildir. Önemli olan, büyüme oranı göz önüne alındığında mümkün olduğunca fazla istihdam ve ücret artışı sağlayan büyüme anlamına gelen büyümenin; kalitesi, yani niteliğidir. Bu durumda düşük kaliteli büyüme, yıllık oranı göz önüne alındığında, ne fazla istihdam ne de önemli ücret artışları sağlamayan büyümedir. Bu nedenlerden dolayı, büyümenin istihdam esnekliği, ekonomik büyümenin kalitesinin bir yönü olarak düşünülebilir. Ortalama olarak, GSYH büyümesi daha hızlı olduğunda istihdam artışı daha hızlı olsa da bu iki değişken arasındaki bağlantı her zaman bu şekilde gerçekleşmeyebilir. GSYH büyümesi yavaş olan bazı ülkeler yine de oldukça yüksek istihdam artışına sahip olabilir (Pleic ve Berry, 2009: 9-10).

İstihdam esnekliği kavramına karşı yapılan eleştiriler de vardır. Birincisi, istihdam ve üretim arasındaki iki yönlü ilişki sorunudur. Üretim açısından ekonomiler değerlendirildiğinde, emeğin kullanımı ve diğer tamamlayıcı üretim faktörleri ulusal çıktı veya GSYH üretir. Bu nedenle, emeğin büyümesi ne kadar hızlı olursa, ceteris paribus, çıktı büyümesi o kadar hızlı olur. Bununla beraber, istihdam esnekliği kavramı yalnızca ilişkinin talep tarafına odaklanır. GSYH toplam talebin bir göstergesi olarak hareket eder ve arz tarafını, yani işgücü kullanımının üretim oluşturan etkisini göz ardı eder. İstihdam esnekliği kavramı, eleştirilere rağmen, ekonomik büyümenin istihdam yoğunluğunu özetlemenin uygun bir yolunu temsil ettiği kabul edilmektedir. İkincisi, istihdam-GSYH ilişkisinin öncelikli olarak veya sadece talep tarafına odaklanmak geçerli olsa bile, istihdam esnekliği kavramı belirli bir teknoloji ve bilgi birikimi durumu için de geçerlidir. İstihdam esnekliğinin ölçülmesindeki üçüncü eleştiri, istihdam esnekliğinde, ekonomik büyümenin istihdamı artıracığı, ekonomik daralmanın ise işsizlikle sonuçlanacağı varsayımının olmasıdır (İslam ve Nazara, 2000: 5).

Aşağıdaki Tablo 1’de, istihdam esnekliği ile GSYH’nin yüksek ve düşük olması durumunda ekonomilerde, özellikle iş piyasasında, ortaya çıkabilecek gelişmeler değerlendirilmiştir.

Tablo 1. GSYH büyümesi ve istihdam esnekliği kombinasyonları

	Düşük GSYH Büyümesi	Yüksek GSYH Büyümesi
Büyümenin Yüksek İstihdam Esnekliği	İnsanların bu şekilde durgun bir ekonomide hayatta kalmaları için yeni işlere ihtiyaç duymaları dışında, yüksek istihdam esnekliğinin ekonomide iyiye işaret etmesi mümkün değildir.	Başlangıçta emek fazlası hızla emilir. İstihdam artar. Ancak belli bir süre sonra ekonomide bu süreci sürdürmek mümkün olmaz.
Büyümenin Düşük İstihdam Esnekliği	Ekonomik durgunluk ile yavaş istihdam oluşturma arasında bir denge vardır. Makul ücretlerle çalışmak isteyenler olduğu sürece, bu ciddi bir sonuç ortaya çıkarmayabilir. Ekonomide görülen istihdam oluşturma eksikliği, artan işsizlik ve/veya çalışmak istemeyen, yani cesareti kırılmış	Bu kategoride birbirinden oldukça farklı iki olası durum söz konusudur. Bu durumlardan biri, herhangi bir noktada fazla olan emek emildiği sürece çok iyi bir sonuç ortaya çıkarır. Çünkü düşük esnekliğin anlamı, istihdam kalitesinin artmasıdır. Bununla birlikte, bir diğer durum ise;

	işçiler nedeniyle azalan katılımı yansıtıyorsa kötü bir durumu ifade eder.	başlangıçta piyasada emilmemiş bir emek fazlası varsa, bu sonuç, artan düalizmin ortaya çıktığı, büyümenin işsizliğe neden olduğu ve gelir eşitsizliğinin muhtemelen genişleyeceği anlamına gelir.
--	--	--

Kaynak: Pleic ve Berry, 2009, s. 11.

LİTERATÜR TARAMASI

Clark ve Freeman (1979) tarafından yazılan makale, daha önce kullanılan modellerden farklı olarak, genel talep modelleri ve zaman serisi verileriyle işgücü talebinin esnekliğini araştırmaktadır. Çalışma, önceki çalışmalarda kullanılanlara göre maliyet minimizasyonu altında işgücü talebinin yeni ve daha genel bir modelini geliştirmiştir. Oluşturulan modelde, Amerika Birleşik Devletleri imalat sektöründe işgücü talebinin esnekliğinin büyüklüğü zaman serisi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada imalatta emek talebinin sabit, çıktı esnekliğinin oldukça büyük olduğu ortaya çıkmıştır. Makalede işgücü talebinin incelenmesi, talebin esnekliğinin büyüklüğüne ilişkin önemli ampirik sonuçlar ve alternatif model yapılarına ilişkin daha teknik bulgular ortaya konulmuştur.

Jean (2000) tarafından yazılan makale, dış ticaretin toplam işgücü talebinin fiyat esnekliği üzerindeki etkisini incelemektedir. Makale, uluslararası ticaretin işgücü piyasasının işleyişi üzerindeki etkisinin analizinde ilerleme kaydetmeyi amaçlamaktadır. Makaledeki analiz, işgücü maliyetindeki bir değişimin, bu faktörü yoğun olarak kullanan yerli üretimler pahasına, bir ekonominin sektörel ticaret uzmanlığı üzerinde etkisi olduğu varsayımına dayandırılmaktadır. Makalede iki ülke arasında dengeli dış ticaret olsa bile, bu durumun geçerli olduğu savunulmaktadır. Bu etki ekonomi ne kadar çok dışa açık ve ülke söz konusu işgücü türünü yoğun bir şekilde kullandığı endüstrilerde karşılaştırmalı bir dezavantaja sahipse, ilgili işgücü talebi esnekliğinde bir artış olarak ortaya çıkmaktadır. Makalede bu argüman, Fransa için Armington hipotezinin kullanıldığı bir modelle ampirik bir değerlendirme ile analiz edilmiştir.

Slaughter (2001), yazdığı makalede, uluslararası ticaretin son yıllarda ABD işgücüne olan talebin kendi fiyat esnekliğini arttırıp arttırmadığını belirlemeye çalışmıştır. Makalenin amacı, uluslararası ticaretin ABD endüstrilerinin işgücü talebinin kendi fiyat esnekliğini arttırıp arttırmadığını belirlemektir. Ampirik çalışma üç ana sonuç ortaya koymuştur. İlk olarak, 1961'den 1991'e kadar, genel olarak ABD üretiminin işgücüne olan talebi, üretimde ve üretim içindeki sekiz endüstriden beşinde daha esnek hale gelmiştir. İkincisi, bu süre zarfında ABD üretim dışı işgücü talebi, genel olarak üretimde veya üretim içindeki sekiz endüstriden herhangi birinde daha elastik hale gelmemiştir. Buna bağlı olarak ABD'de talebin zamanla daha az elastik hale geldiği kabul edilmiştir. Üçüncüsü, ticaretin artan elastikiyete katkıda bulunduğu hipotezinin kabul edilmiş olmasıdır. Makalede zamanın esneklik hesaplamalarının çok güçlü bir belirleyicisi olmaya devam ettiği görülmüştür. Bu nedenle, emek-talep esnekliklerinin zaman serisi, zamanın kendisi ile açıklanmaktadır. Makalede bulunan sonuçlara göre; esneklik 1970'lerin ortalarına kadar -0.5 civarında dalgalanmış, ancak daha sonra 1991 yılına kadar -1.0 civarında istikrarlı bir şekilde düşmüştür. Üretim dışı işgücü talebi, genel olarak üretimde veya üretim içindeki herhangi bir endüstride daha esnek hale gelmemiştir. Hemen hemen tüm tahminler -0.5 ile -0.8 arasında değiştiği ve talebin zamanla daha az elastik hale geldiğini göstermektedir. Çalışmada ticaretin artan elastikiyete katkıda bulunduğu hipotezi, net olmayan bir durum olarak görülmektedir.

Döpke (2001) tarafından yazılan makale, büyümenin istihdam yoğunluğu ile beraber, konuyla ilgili yapılmış önceki çalışmaların sonuçlarını da içermektedir. Makaledeki Avrupa ve seçilmiş diğer sanayi ülkelerine ilişkin ampirik sonuçlar, işsizlik ve büyüme arasındaki döngüsel bağlantının 90'lı yıllarda hala istikrarlı olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, ilişki büyük ölçüde işgücü piyasasındaki değişimi temsil etmek için seçilen değişkene bağlıdır. Analiz asimetric bir ilişki üzerine yapılan test ile gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucu, büyümenin istihdam yoğunluğunun; ülkenin ücret belirleme sürecinden, hizmet sektörünün payından ve işgücü piyasasının esnekliğinden etkilendiğini göstermektedir. Çalışmada döviz kuru oynaklığının net bir öneminin olmadığı görülmüştür. Ekonomi politikasına ilişkin bazı sonuçlar da makalede elde edilmiştir. Makalede ortaya çıkan sonuçlar, genel üretim artışı ile istihdam artışı arasındaki bağlantının hala geçerli olduğunu öne sürse de, örneğin ABD

gibi işsizlikle mücadelede daha başarılı ülkelerin genel olarak daha düşük bir işsizlik eşiği gösterdiğini de kanıtlamaktadır. İstihdam ve büyüme arasındaki istikrarlı bağın ekonomi politikası üzerinde etkileri olduğu da ortaya çıkan sonuçlardan biridir.

Hasan, Mitra ve Ramaswamy (2003) tarafından yazılan makale, 1991 yılında Hindistan'da başlatılan büyük ticaret reformlarının imalat sektöründeki işgücü talebinin esnekliğini nasıl etkilediğini incelemektedir. Veriler 1980-1997 dönemini kapsamaktadır. Ticaretin işçiler üzerindeki olumsuz etkileri göz önüne alındığında, firmaların değişen koşullara uyum sağlamalarını etkilemeden, ticaretten olumsuz etkilenen işçilerin refahını koruyan etkili kurumların geliştirilmesinin kamu politikası için önemli bir konu olduğu makalede vurgulanmıştır. Makale endüstri düzeyindeki verileri kullanarak, ticaretin serbestleştirilmesinin Hint İmalat Sektöründeki işgücü talebinin esnekliği üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Esnekliğin, endüstriler arasında ve zaman içinde değişen koruma seviyeleri ile olumsuz bir şekilde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Makalede; reformlardan sonra, üretkenlik ve üretimdeki değişimin daha büyük ücret ve istihdam değişimine dönüştüğünü, teorik olarak daha büyük işgücü talebi esnekliklerinin olası bir sonucu olduğu tespit edilmiştir.

Satchi ve Temple (2006) tarafından yazılan makalenin temel nedeni, literatürde büyüme ve işgücü piyasaları arasındaki etkileşimler üzerine yapılmış araştırma eksikliği olarak belirtilmiştir. Makale, kalkınma ekonomistleri için kritik bir öneme sahip olan daha yoksul ülkelerde büyüme ve işgücü piyasaları nasıl etkileşimde bulunuyor? sorusuna cevap aramıştır. Bu temel sorunun ele alınmasının nedeni olarak makalede şu anda, farklı büyüme türlerinin işgücü piyasası sonuçlarına nasıl etkide bulunduğu hakkında nispeten az şey bilinmesi şeklinde açıklanmaktadır. Makalede oluşturulan model, bir kentsel imalat sektörünü, kentsel bir enformel sektörü ve kırsal tarım sektörünü içermektedir. Model, sadece farklı büyüme türlerini değil, aynı zamanda sektörler arasında sürekli hareketlilik, istihdamın korunması, işe alma maliyetleri ve işçi-iş eşleştirme sürecindeki verimsizlik dahil olmak üzere gelişmekte olan ülke işgücü piyasalarının önemli değişkenlerini de içermektedir. Model, genellikle verimsiz işgücü piyasalarıyla nitelendirilen ve orta gelirli bir ülke olan Meksika'nın verilerine göre analiz edilmiştir. Meksika'nın kayıt dışı sektörünün genellikle kentsel işgücünün en az % 30'unu temsil ettiği tahmin edilmektedir. Makalede farklı verimlilik artış türlerinin ücretler, eksik istihdam, sektörel yapı, kentleşme ve milli gelir üzerindeki etkilerini ölçmek için ayarlanmış model analizi kullanılmıştır. Yine makalede işgücü piyasalarından büyümeye diğer yöndeki etkileri de dikkate alınarak, işgücü piyasası kurumları sektörel yapıyı, işgücü gelirini ve toplam üretkenliği nasıl etkiliyor? sorusuna da cevap aranmıştır. Makalede, Meksika dahil gelişmekte olan birçok ülkede, kentsel işgücünün önemli bir bölümünün düşük ücretli, düşük verimli mesleklerde çalıştığı sonucuna ulaşılmıştır. Makalede büyük bir enformel sektörün varlığı, toplam üretkenlik, yoksulluk ve eşitsizlikle birlikte, emeğin yetersiz kullanıldığı sonucu da elde edilmiştir. Makalede Meksika'da kentsel alanda kamu sektöründe iş bulmak için, işçilerin daha çok zamana ihtiyaç olduğu da ortaya çıkmıştır.

Mazumdar ve Sarkar'ın (2007) birlikte yazdığı makale, 1976-2002 döneminde Hindistan'da imalat sektöründe istihdam esnekliğinin değerindeki değişimin bir modelini ortaya koymaktadır. Bu değişim dört dönem halinde incelenmiştir. Dönemler; yetmişlerin sonundaki iyi huylu büyüme dönemi; seksenlerin ilk yarısı işsiz büyüme dönemi; seksenlerin ortalarından doksanların ortalarına kadar uzanan reform dönemi ve son olarak reform sonrası dönem olarak sınıflandırılmıştır. Makale, istihdam esnekliğini dört dönemdeki değişimlerini belirleyen temel faktörlerin göreceli önemini nicelleştiren bir çerçevede yazılmıştır. Bunlar: (i) üretici fiyatları ve tüketici fiyatları endekslerinin göreceli hareketi (ii) ücretlerin katma değerdeki payı veya alternatif olarak bu makalede kullanılan α parametresi (α ; ücretlerin katma değere göre esnekliği olarak tanımlanmıştır); ve (iii) istihdam artışı ile ücret artışı arasındaki dengedir. Ayrıca makale sektör içindeki bazı temel ayrıştırılmış grupların bir analizini sunmaktadır. Yerel reel döviz kuru oranındaki seküler düşüş önemli bulunurken, iki işgücü piyasası değişkeni (ii) ve (iii) döngüsel modeli açıklamada etkilidir sonucuna ulaşılmıştır.

Ajilore ve Yinusa (2011) tarafından yapılan çalışma, Botsvana ekonomisinin istihdam yoğun temel sektörlerini belirlemek amacıyla, Botsvana'daki sektörel çıktı büyümesinin istihdam yoğunluğunu araştırmaktadır. Bu amaca ulaşmak için çalışmada, Botsvana'da meydana gelen ekonomik büyümenin ne ölçüde istihdam yoğun olduğuna ve hangi sektörlerde olduğuna ilişkin ampirik model kullanılmıştır. Çözüm, hem basit esneklikler hem de ekonometrik modellerle gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar, Botsvana ekonomisinin toplamda ve sektörel ayrışmalarda düşük emek talebi kapasitesine sahip olduğunu

göstermiştir. Ülkedeki büyüme performansının işsiz büyüme olduğu çalışmada ortaya çıkan diğer bir sonuçtur.

Crivelli, Furceri ve Toujas-Bernaté'nin (2012) birlikte yazdıkları makalenin amacı, istihdam-üretim esnekliklerine ilişkin yeni tahminler sağlamak, yapısal ve makroekonomik politikaların büyümenin istihdam yoğunluğu üzerindeki etkisini anaiz etmektir. 1991-2009 döneminde 167 ülkeden oluşan dengesiz bir panel kullanılarak elde edilen sonuçlar, işgücü ve ürün piyasası esnekliğini artırmayı ve hükümet büyüklüğünü küçültmeyi amaçlayan yapısal politikaların istihdam esneklikleri üzerinde önemli ve olumlu bir etkisi olduğunu göstermektedir. Ayrıca sonuçta, istihdamın ekonomik faaliyete duyarlılığı üzerindeki olumlu etkiyi en üst düzeye çıkarmak için, yapısal politikaların makroekonomik istikrarı artırmayı amaçlayan iktisat politikaları ile tamamlanması gerektiği önerilmektedir.

Mısra ve Suresh (2014) tarafından yazılan makale; Hindistan ekonomisi için çeşitli yaklaşımlar kullanarak, hem toplu hem de sektörel düzeyde, istihdam esnekliği katsayısını hesaplamıştır. Makalede hesaplanan istihdam esnekliği tahminleri 1999-2012'ye kadar olan dönemi kapsamaktadır. Makaleye göre; Hindistan için toplam istihdam esnekliği tahminleri on yıl boyunca düşmüş ve reform sonrası dönemde ark esnekliği 0,18 ile nokta esnekliği 0,20 arasında değişmiştir. Sektörel açıdan bakıldığında, tarım negatif esnekliğe sahip olurken, inşaat dahil hizmetler sektöründe istihdam genellikle yoğun olmuştur. İmalat istihdam esnekliği 0,3 civarında seyretmiştir. İmalatta, organize imalat sektörü için çeşitli tahminlere göre istihdam esnekliği 2000'li yıllarda 0,4-0,5 aralığındadır. Esneklikler sektörler arasında önemli ölçüde değişiklik gösterir. Tarım olumsuz esnekliğe tanık olurken, inşaat dahil hizmetler genellikle istihdam yoğun olmuştur. İmalat istihdam esnekliği 0,29-0,33 aralığında gezinmiştir. İmalat sektöründe, organize imalat sektörü için çeşitli tahminlere dayalı istihdam esnekliği, 2000'li yıllar için 0,42-0,57 aralığında daha yüksek görünmektedir ve son yirmi yılda artmıştır.

Seyfried (2014), tarafından yazılan makalede, Portekiz, İrlanda, İtalya, Yunanistan ve İspanya (PIIGS olarak adlandırılan) ülkelerindeki reel GSYH ile ölçülen ekonomik büyüme ile istihdam arasındaki ilişki incelenmiştir. Makalede hem ilişkinin temellerini hem de mevcut araştırmanın bağlamını sağlamak için öncelikle konuyla ilgili mevcut literatürün bir incelemesi yapılmıştır. Hem ekonomik büyümenin istihdam yoğunluğu hem de istihdam artışının kalıcılığı tahmin edilmeye çalışılmıştır. Daha sonra, ülkeler arasındaki farklılıkları açıklamaya yardımcı olan faktörler araştırılmıştır. Çalışma 1999 yılından 2012 yılının dördüncü çeyreğinde kadar olan dönemi kapsamaktadır. Kurulan modelde her bir değişkenin istatistiksel özellikleri (istihdamın büyüme oranları ve reel GSYH) incelenmiştir. Daha sonra, ekonomik büyümenin istihdam yoğunluğunu tahmin etmek için modeller geliştirilmiştir. İki değişken arasında önemli bir ilişki bulunduğu düşünülen ülkelerde istihdam yoğunlukları yani, istihdamın gerçek GSYH'ye göre esnekliği, 0,2 ile 0,4 arasında bulunmuştur. Model, istihdamın sürekliliğini hesaba katmak için genişletildiğinde, dikkate alınan ülkelerin çoğu için değişkenler arasında daha küçük ama yine de önemli bir ilişki bulunmuştur. İstihdam ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin dinamik incelenmesi için, çalışılan ülkelerdeki istihdam esnekliklerindeki farklılıklar için daha fazla sonuç ortaya koyan etki-tepki analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonuçları, her ülkedeki işgücü piyasalarının farklı temel dinamikler sergilediğini, çünkü ekonomik büyümedeki değişimlerin istihdamı farklı şekillerde etkilediğini, bazı ülkelerde ise istihdamın ekonomik büyümeye oldukça duyarlı olduğunu göstermiştir. İşgücü piyasasının sendikalaşma derecesi ve geçici sözleşmeli işçilerin oranı gibi belirli özelliklerinin, ekonomik büyümenin istihdam yoğunluğundaki farklılıkları açıklamaya yardımcı olduğuna dair sonuçlar da elde edilmiştir.

Adegboye, Egharevba ve Edefe (2017) tarafından yapılan çalışmada, ekonomik düzenlemelere bağlı olarak gerçekleşen üretim artışının istihdam esnekliği üzerindeki etkisi, 37 Sahra Altı Afrika (SSA) ülkesinden oluşan bir grup için incelenmiştir. Çalışmada yapısal değişikliklerin ve demografik geçişlerin bir ekonomide istihdamı artırıcı bir büyüme oluşturmak için yeterli olmadığı tartışılmaktadır. Çalışmada daha ziyade, hükümetin kurumsal kapasitesine dayalı düzenleme seviyesinin, ilişkileri geliştirmek için güçlü bir arka plan sağladığı belirtilmektedir. Çalışmada, SSA bölgesi için, işgücü piyasasındaki derin ikilik, çıktı arttıkça, zaman içinde sektörlerde yeterli değişiklikleri ve entegrasyonu sağlamak için ek politika uygulamalarının gerekli olacağı savunulmaktadır. Çalışmadaki ampirik analiz, istihdam esneklikleri üzerindeki etkileri açısından aktif düzenleme ile kurumsal kalite arasında güçlü bir ayırım olduğunu göstermektedir. Daha az ekonomik düzenleme esas olarak kayıtlı sektör faaliyetlerini ve istihdamı artırırken, kayıt dışı ve yoksulların istihdamı üzerinde etkili değildir.

Çalışmada genel ekonomik düzenlemeler hem kayıtlı hem de kayıt dışı sektör istihdamını iyileştirme eğiliminde olsa da, işgücü piyasası esnekliğinin kayıt dışı sektör istihdamını kötüleştirme eğiliminde olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada, sektörler arası entegrasyonun ve ayarlamaların, düzenlemelerin asgari düzenlemeler olduğu durumlarda çıktı artışının istihdam artışında çok az rol oynadığı bulunmuştur. Bu nedenle, yapısal darboğazları ele almak, kayıtlı sektör faaliyetlerini ve istihdamı iyileştirmek ve bölgede yoksul yanlısı büyümeyi sağlamak için düzenlemelerin dikkatli ve dengeli bir şekilde gerçekleştirilmesine ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır.

METODOLOJİ VE VERİ SETİ

İstihdam esnekliği, istihdamın üretimdeki değişikliklere duyarlılığını ifade eder. İstihdamın büyüme esnekliğini ölçmenin iki temel yöntemi vardır. Birincisi; üretimin ve istihdamın logaritmaları alınarak nokta esnekliğini hesaplamaktır. İkincisi katsayı esnekliğinin tahminidir. Nokta esnekliği tahmini bir regresyona dayandığından, uygulamaya koymak için önemli verilere ihtiyaç vardır. Bazen regresyon analizi yapmak için yeterli veri seti mevcut olmayabilir. Bu gibi durumlarda, araştırmacılar, ark esnekliğini, istihdamın büyüme oranının ve belirli bir süre boyunca üretimin büyüme oranının oranı olarak hesaplayan ikinci yöntemi kullanırlar. Toplam ekonomi için ark istihdam esnekliği şu şekilde hesaplanır (Deepankar ve Das, 2015: 5-6);

$$\varepsilon = \frac{\frac{\Delta E}{E}}{\frac{\Delta Y}{Y}} = \frac{\Delta E}{\Delta Y} \times \frac{Y}{E} = \frac{\Delta E}{\Delta Y} \times \frac{Y}{E} = \frac{E_1 - E_0 / E_0}{Y_1 - Y_0 / Y_0} \times \frac{Y_0}{E_0} \quad (\text{Denklem 2})$$

ε ; istihdam esnekliğini, E ; istihdamı, Y gerçek üretim miktarını (GSYH) ve ΔY ; GSYH'daki değişimi, ΔE ; istihdamdaki değişimi göstermektedir. Yapılan bu çalışmada ikinci yöntem tercih edilmiştir.

İstihdam esnekliği için, alternatif bir yaklaşım ise, bir log-lineer regresyon kullanarak nokta esnekliği tahminlerinin hesaplamasını yapmaktır. Log-doğrusal regresyon şu şekildedir (Ali, Ghazi ve Msadfa, 2017: 12);

$$\ln E_t = \beta_0 + \beta_1 \ln Y_t + \varepsilon_t \quad (\text{Denklem 3})$$

B_1 ; ekonomik büyümeye bağlı olarak istihdamın esnekliğini ölçen bir parametredir.

B_0 ; sıfır ekonomik büyüme durumunda olduğu gibi, yine de biraz iş olacağı varsayılır.

ε_t ; hata terimidir.

Tablo 2. İstihdam esneklik katsayılarının yorumlanması

İstihdam esnekliği	GSYH büyümesi	
	Pozitif GSYH büyümesi	Negatif GSYH büyümesi
$\varepsilon < 0$	(-) istihdam artışı (+) verimlilik artışı	(+) istihdam artışı (-) verimlilik artışı
$0 \leq \varepsilon \leq 1$	(+) istihdam artışı (+) verimlilik artışı	(-) istihdam artışı (-) verimlilik artışı
$\varepsilon > 1$	(+) istihdam artışı (-) verimlilik artışı	(-) istihdam artışı (+) verimlilik artışı

Kaynak: Kapsos, 2005, s.4.

Tablo 2'de GSYH'nın pozitif ve negatif büyüme göstermesi ve istihdam esneklik katsayısının değerine göre, istihdamda ve verimlilikteki değişim incelenmektedir. GSYH pozitif büyüme gösterdiği dönemlerde istihdam esnekliği katsayısı negatif ise, ekonomide istihdam azalır ve verimlilik artar. GSYH pozitif büyüme gösterdiği dönemlerde istihdam esnekliği katsayısı sıfır ile bir arasında ise, ekonomide istihdam ve verimlilik artar. GSYH pozitif büyüme gösterdiği dönemlerde istihdam esnekliği katsayısı

birden büyük ise, ekonomide istihdam artar ve verimlilik azalır. GSYH negatif büyüme gösterdiği dönemlerde, istihdam esnekliği katsayısı negatif ise, ekonomide istihdam artar ve verimlilik azalır. GSYH negatif büyüme gösterdiği dönemlerde istihdam esnekliği katsayısı sıfır ile bir arasında ya da sıfır ve bire eşit ise, ekonomide istihdam ve verimlilik azalır. GSYH negatif büyüme gösterdiği dönemlerde istihdam esnekliği katsayısı birden büyük ise, ekonomide istihdam azalır ve verimlilik artar.

Tablo 3. Modelde kullanılan değişkenler

Değişkenler	Açılımı
TE	Toplam istihdam (bin kişi)
FE	Kadın istihdamı (bin kişi)
ME	Erkek istihdamı (bin kişi)
GSYH	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
TECE	Toplam istihdam esnekliği
FECE	Kadın istihdam esnekliği
MECE	Erkek istihdam esnekliği

Çalışmada kullanılan değişkenler Tablo 3'te gösterilmiştir. Çalışmada; ekonomik büyümeyi temsilen Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYH), istihdamı temsilen; toplam istihdam, kadın istihdamı ve erkek istihdamı yıllık verileri kullanılmıştır. Ancak çalışmanın yapıldığı dönemde 2020 yılına ait, yıllık istihdam verileri, TÜİK tarafından 10 Şubat 2021 tarihinde açıklanan 2020 yılı Kasım dönemi verileri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Veriler TÜİK ve İŞKUR başta olmak üzere diğer veri bankalarından temin edilmiştir. Çalışmada GSYH dolar cinsinden, istihdam verileri ise, kişi sayısı olarak analize dâhil edilmiştir. Çalışma 2010-2020 dönemi yıllık verileri kullanılarak yapılmıştır. Öncelikle istihdam esnekliği katsayısı; toplam istihdam esnekliği, kadın istihdam esnekliği ve erkek istihdam esnekliği şeklinde 2010-2020 dönemindeki her bir yıl için yıllık olarak hesaplanmıştır. Beş yıllık dönemlerdeki gelişmeleri değerlendirebilmek için aynı hesaplamalar 2010-2015 ve 2015-2020 dönemlerini bir bütün olarak kapsayacak şekilde ayrı bir hesaplama olarak yapılmıştır. Son olarak 2010-2020 on yıllık dönemdeki gelişmeler için değişkenler hesaplanmıştır. İstihdam esnekliği katsayısının hesaplamasında birinci denklem kullanılmıştır.

ANALİZ SONUÇLARI

Türkiye'de 2010-2020 dönemleri kapsayan her bir yıl için ayrı ayrı, 2010-2015, 2015-2020 dönemleri için, TECE, FECE ve MECE katsayıları hesaplamaları sonucu elde edilen katsayılar Tablo 4'de ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

Tablo 4. Türkiye'de ekonomik büyümenin istihdam esnekliği katsayıları (2010-2020)

Yıl	TECE	FECE	MECE	GSYH (%)
2010	0,3	0,4	0,2	16
2011	0,8	1,05	0,7	7
2012	0,6	0,9	0,4	4
2013	0,3	0,5	0,2	8
2014	-0,2	0,1	-0,4	-2
2015	-0,4	-0,6	-0,3	-8
2016	1,4	1,8	1,2	1
2017	-5,1	-7,7	-4,01	-1
2018	0,2	-0,03	0,3	-10
2019	-0,004	1,3	-0,4	-2

2020	0,4	-0,7	0,2	-5
2010-2015	0,2	0,3	0,1	4,1
2015-2020	-0,5	-0,9	-0,5	-4
2010-2020	-0,1	-0,2	-0,1	0,7

Analiz sonuçlarına göre; 2010 yılı için büyümenin istihdam esnekliği TECE, FECE ve MECE için sırası ile; 0,3, 0,4 ve 0,2 olarak hesaplanmıştır. 2016 yılı için TECE, FECE ve MECE; 1,4, 1,8 ve 1,2'tir. TECE, FECE ve MECE 2017 yılında -5,1, -7,7 ve -4,01 olmuştur. 2020 yılında istihdam esneklikleri katsayıları sırasıyla 0,4, -0,7 ve 0,2 olarak hesaplanmıştır. Aynı yıl GSYH yüzde beş oranında negatif büyüme göstermiştir. 2010-2020 yıllarını kapsayan dönem bir bütün olarak değerlendirildiğinde, TECE, FECE ve MECE sırasıyla; -0,1, -0,2 ve -0,1 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 5. Türkiye’de ekonomik büyümenin istihdam esnekliği katsayı yorumları (2010-2020)

Yıl	TECE	FECE	MECE
2010	(+) istihdam artışı (+) verimlilik artışı	(+) istihdam artışı (+) verimlilik artışı	(+) istihdam artışı (+) verimlilik artışı
2011	(+) istihdam artışı (+) verimlilik artışı	(+) istihdam artışı (-) verimlilik artışı	(+) istihdam artışı (+) verimlilik artışı
2012	(+) istihdam artışı (+) verimlilik artışı	(+) istihdam artışı (+) verimlilik artışı	(+) istihdam artışı (+) verimlilik artışı
2013	(+) istihdam artışı (+) verimlilik artışı	(+) istihdam artışı (+) verimlilik artışı	(+) istihdam artışı (+) verimlilik artışı
2014	(+) istihdam artışı (-) verimlilik artışı	(-) istihdam artışı (-) verimlilik artışı	(+) istihdam artışı (-) verimlilik artışı
2015	(+) istihdam artışı (-) verimlilik artışı	(+) istihdam artışı (-) verimlilik artışı	(+) istihdam artışı (-) verimlilik artışı
2016	(+) istihdam artışı (-) verimlilik artışı	(+) istihdam artışı (-) verimlilik artışı	(+) istihdam artışı (-) verimlilik artışı
2017	(+) istihdam artışı (-) verimlilik artışı	(+) istihdam artışı (-) verimlilik artışı	(+) istihdam artışı (-) verimlilik artışı
2018	(-) istihdam artışı (-) verimlilik artışı	(+) istihdam artışı (-) verimlilik artışı	(-) istihdam artışı (-) verimlilik artışı
2019	(+) istihdam artışı (-) verimlilik artışı	(-) istihdam artışı (+) verimlilik artışı	(+) istihdam artışı (-) verimlilik artışı
2020	(+) istihdam artışı (+) verimlilik artışı	(+) istihdam artışı (-) verimlilik artışı	(-) istihdam artışı (-) verimlilik artışı
2010-2015	(+) istihdam artışı (+) verimlilik artışı	(+) istihdam artışı (+) verimlilik artışı	(+) istihdam artışı (+) verimlilik artışı
2015-2020	(+) istihdam artışı (-) verimlilik artışı	(+) istihdam artışı (-) verimlilik artışı	(+) istihdam artışı (-) verimlilik artışı
2010-2020	(-) istihdam artışı (+) verimlilik artışı	(-) istihdam artışı (+) verimlilik artışı	(-) istihdam artışı (+) verimlilik artışı

Tablo 5’te, hesaplanan TECE, FECE ve MECE katsayılarına göre Türkiye’de 2010-2020 dönemleri kapsayan her bir yıl için ayrı ayrı, 2010-2015, 2015-2020 dönemleri için istihdam ve verimlilikte dönemsel olarak ortaya çıkan değişim gösterilmiştir. 2010 yılında GSYH’nın pozitif büyüme göstermesi ve TECE, FECE ve MECE için hesaplanan istihdam esneklik katsayılarının sıfırdan büyük ama birden küçük olmasından dolayı, istihdam ve verimlilik artışı pozitifdir. 2017 yılında GSYH’nın negatif bir büyüme göstermesi ve istihdam esneklik katsayılarının sıfırdan küçük olması nedeniyle istihdam artışı pozitif, verimlilik artışı negatiftir. 2016 yılında GSYH’nın yüzde bir pozitif büyüme göstermesi ve esneklik katsayılarının birden büyük olması sonucu istihdam artışı pozitif, verimlilik artışı negatiftir. 2020 yılında GSYH negatif büyüme göstermesine, TECE ve MECE katsayıları sıfırdan büyük, birden küçük olmasından dolayı istihdam ve verimlilik artışı negatiftir. 2010-2020 yıllarını kapsayan dönem bir bütün olarak değerlendirildiğinde; GSYH’nın pozitif büyüme göstermesi ve esneklik katsayılarının sıfırdan küçük olması nedeniyle her bir değişken için istihdam artışı negatif, verimlilik artışı pozitifdir.

SONUÇ

İktisat literatüründe en çok tartışılan konulardan biri; ekonomik büyüme ve istihdam arasındaki ilişkidir. Bunun temel nedeni, ülkelerin işsizlikle mücadele etmek zorunda olmaları ve ekonomi büyürken istihdamın yeterince büyümemesidir. Ekonomik büyüme; ülkelerin ekonomik stratejilerinde ana hedef olarak seçilirken, büyümenin istihdamı da artırması yönünde bir beklenti vardır. Ekonomik büyümenin türü, ekonomik büyüme ile bağlantılı olarak istihdam oluşturma kapasitesini belirleyen önemli bir faktördür. Ekonomik büyüme ve istihdam arasındaki ilişkinin başlangıç noktası ise; Robert Sollow tarafından geliştirilen toplam üretim fonksiyonuna dayanmaktadır. A. Okun'un 1962 yılında yazdığı bir makalede ise, üretimde meydana gelen dalgalanmaların firmaların işçileri işe almasına ve işten çıkarmasına neden olduğunu belirtmiştir. Bu literatürde Okun Yasası olarak isimlendirilmektedir. Kısaca Okun yasası; üretim ve işsizlik arasındaki ilişkiyi tanımlayan makroekonomik bir ilişkidir. Bu nedenle literatürde üretim artışı ile istihdam artışı arasındaki ilişki, Okun yasası olarak bilinen yasaya dayalı olarak geniş çapta incelenmektedir. Genel olarak ekonomik büyümenin istihdam esnekliği de, üretim artışı ile istihdam arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Türkiye için ekonomik büyümenin istihdam esnekliği ile ilgili yapılan çalışmalar sınırlı sayıda olduğu için bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

Ekonomik büyümenin istihdam esnekliği, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, faktör yoğunluğunun bir ölçüsü olarak ve hedeflenen gelir artışı oranı için istihdamdaki artışları tahmin etmede kullanılır. Gelişmekte olan birçok ülke, kalkınma planlarında daha büyük istihdam artışı sağlamaya büyük önem vermektedir. İstihdam artışlarını tahmin etme tekniklerinden en yaygın olarak kullanılanlarından biri büyümenin istihdam esnekliğidir. İstihdam esnekliklerinin tahmini genellikle istihdam sorununun dolaylı analizi olarak adlandırılır. Aynı zamanda istihdam esnekliği, değişen ekonomik büyümenin istihdam yoğunluğuna ve herhangi bir üretim artışının istihdam miktarında değişikliklere ne ölçüde yol açtığına ilişkin dönemsel bir perspektif göstermek için de kullanılır. İstihdam esnekliği, istihdamın üretimdeki değişikliklere duyarlılığını ifade eder. İstihdam esnekliği, ekonomik büyümedeki yüzde 1 puanlık değişikliğe karşı istihdamdaki yüzde değişimi gösterir. Esneklik katsayısı ve büyüme oranındaki karşılaştırma, ekonomideki istihdam ve verimlilikteki değişimle ilgili bilgi verir.

Yapılan bu çalışmada 2010-2020 dönemi için Türkiye'de ekonomik büyümenin istihdam esnekliği hesaplanmıştır. Ekonomik büyümeyi temsilen Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYH), istihdamı temsilen; toplam istihdam, kadın istihdamı ve erkek istihdamı yıllık verileri kullanılarak çözüm gerçekleştirilmiştir. Ancak çalışmanın yapıldığı zamanda 2020 yılına ait yıllık istihdam verileri açıklanmadığı için, yine TÜİK tarafından 10 Şubat 2021 tarihinde açıklanan 2020 yılı Kasım dönemi verileri kullanılarak analiz gerçekleştirilmiştir. Veriler TÜİK ve İŞKUR başta olmak üzere diğer veri bankalarından temin edilmiştir. Çalışmada GSYH dolar cinsinden, istihdam verileri ise, kişi sayısı olarak analize dâhil edilmiştir. Çalışmada öncelikle büyümenin istihdam esnekliği katsayısı; toplam istihdam esnekliği (TECE), kadın istihdam esnekliği (FECE) ve erkek istihdam esneklikleri (MECE) 2010-2020 dönemindeki her bir yıl için ayrı ayrı yıllık olarak hesaplanmıştır. Beş yıllık dönemlerdeki gelişmeleri değerlendirebilmek için aynı hesaplamalar 2010-2015 ve 2015-2020 dönemlerini bir bütün olarak kapsayacak şekilde ayrı bir hesaplama yapılmıştır. Son olarak 2010-2020 on yıllık dönemdeki gelişmeler için değişkenler hesaplanmıştır. Yapılan çalışmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir;

✓ Analiz sonuçlarına göre; 2010 yılı için büyümenin istihdam esnekliği TECE, FECE ve MECE için sırası ile 0,3, 0,4 ve 0,2 olarak hesaplanmıştır.

✓ 2015 ve 2017 yılları için hesaplanan büyümenin istihdam esnekliği TECE, FECE ve MECE değerleri eksi değer olarak gerçekleşmiştir.

✓ 2020 yılı için büyümenin istihdam esnekliği TECE, FECE ve MECE için sırası ile 0,4, -0,7 ve 0,2 olarak hesaplanmıştır.

✓ 2010 yılında GSYH'nın pozitif büyüme göstermesi ve TECE, FECE ve MECE için hesaplanan istihdam esneklik katsayılarının sıfırdan büyük ama birden küçük olmasından dolayı, istihdam ve verimlilik artışı pozitif çıkmıştır.

✓ 2015 ile 2017 yıllarında GSYH negatif büyüme göstermesi ve TECE, FECE ve MECE için hesaplanan istihdam esneklik katsayılarının sıfırdan küçük olması nedeniyle istihdam artışı pozitif, verimlilik artışı negatif olarak gerçekleşmiştir.

✓ 2020 yılında GSYH negatif büyüme göstermesi, TECE ve MECE katsayıları sıfırdan büyük, birden küçük olmasından dolayı istihdam ve verimlilik artışı negatiftir.

✓ 2010-2020 yıllarını kapsayan dönem bir bütün olarak değerlendirildiğinde; GSYH'nın pozitif büyüme göstermesi ve esneklik katsayılarının sıfırdan küçük olması nedeniyle istihdam artışı negatif, verimlilik artışı pozitifdir.

2010 ve 2020 dönemini kapsayan çalışmada adı geçen on yıllık dönem için ekonomik büyüme gerçekleşmiş olmasına rağmen, bu büyümenin istihdama yansımadağı sonucu ortaya çıkmıştır. Başka bir ifade ile Türkiye için, 2010-2020 döneminin istihdamsız büyüme dönemi olduğı görülmektedir. Bu durum Türkiye'de uygulanan iktisat politikalarında ekonomik büyüme amacı yanında işsizliğı azaltarak istihdamın artırılmasını sağlayacak tam istihdam amacının da dikkate alınması gerektiğini göstermektedir. Bu nedenle büyüme ile beraber istihdam artırıcı iktisat politikalarının uygulanması refah artışına önemli derecede katkı sağlayacaktır. Yine aynı dönemde verimlilik artışının da sağlanmış olması dikkat çekici bir gelişmedir.

Çalışma konu ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalarla da benzerlik göstermektedir. Örneğin çalışma Seyfried (2014) tarafından yazılan makalenin sonuçlarıyla uyumludur. Seyfried'in çalışması büyümenin istihdama çok az etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Crivelli, Furceri ve Toujas-Bernaté (2012) tarafından yazılan makalenin sonucunda istihdamın ekonomik faaliyete duyarlılığı üzerindeki olumlu etkiyi en üst düzeye çıkarmak için, yapısal politikaların makroekonomik istikrarı artırmayı amaçlayan makroekonomik politikalarla tamamlanması gerektiğini vurgulamıştır. Crivelli, Furceri ve Toujas-Bernaté'de Türkiye için yapılan bu çalışmada da belirtildiğı gibi, iktisat politikalarında amaçların bir bütün olarak hedeflenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Yine çalışma Adegboye, Egharevba ve Edafe'nin (2017) ortak yaptıkları çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Adegboye, Egharevba ve Edafe yaptıkları çalışmanın sonucunda sektörler arası entegrasyonun ve ayarlamaların, düzenlemelerin asgari düzenlemeler olduğı durumlarda çıktı artışının istihdam artışında çok az rol oynadığı bulunmuştur. Türkiye için yapılan bu çalışmada ise, ele alınan döneme bağılı olarak, büyümenin istihdamı artırmadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Fakat aynı dönem için verimlilik artışı gerçekleşmiştir.

KAYNAKÇA

Adegboye, A., C., Egharevba, M. ve Edafe, J. (2017), Economic regulation and employment elasticities of growth in Sub-Saharan Africa, African Economic Conference on 'Governance for structural transformation', Addis Ababa, Ethiopia, 4 - 6 December 2017.

Ajilore, T. ve Yinusa, O. (2011), An analysis of employment intensity of sectoral output growth in Botswana, *Southern African Business Review*, Volume 15 Number 2, 26-42.

Ali, A., A., Ghazi, T. ve Msadfa, Y. (2017), Manufacturing Employment Elasticity and Its Drivers in Developing and Emerging Countries: Focus on Sub-Saharan Africa, Manufacturing Employment Elasticity and Its Drivers in Developing and Emerging Countries: Focus on Sub-Saharan Africa, OCP Policy Center, Research Paper September 2017, RP-17/03.

Barro, J. R. (1999). Determinants of Economic Growth: Implications of the Global Evidence for Chile. Working Paper. No107, 443-478.

Bartosık, K. ve Mycielski, J., (2017), The output employment elasticity and the increased use of temporary contracts: evidence from Poland, University Of Warsaw Faculty Of Economic Sciences, Working Papers No. 23/2017 (252), Warsaw 2017.

Basu, D. ve Das, D. (2015), "Employment Elasticity in India and the U.S., 1977-2011: A Sectoral Decomposition Analysis", University of Massachusetts, Department Of Economics Working Paper, 2015-07.

- Clark, K., B. ve Freeman, R., B. (1979), How Elastic Is The Demand For Labor?, NBER Working Paper Series, Working Paper No. 309.
- Crivelli, E., Furceri D., ve Toujas-Bernaté J. (2012), Can Policies Affect Employment Intensity of Growth? A Cross-Country Analysis, IMF Working Paper, WP/12/218.
- Deepankar, B. ve Das, D. (2015), Employment Elasticity in India and the U.S., 1977-2011: A Sectoral Decomposition Analysis, University Of Massachusetts Amherst, Department Of Economics Working Paper 2015-07.
- D pke, J. (2001), The "Employment Intensity" of Growth in Europe, Kiel Institute of World Economics, Kiel Working Paper No. 1021.
- Hasan, R., Mitra, D. ve Ramaswamy, K. (2003), *"Trade Reforms, Labor Regulations And Labor-Demand Elasticities: Empirical Evidence From India"*, NBER Working Paper Series, Working Paper 9879.
- Herman, E. (2011), *"The Impact of Economic Growth Process on Employment in European Union Countries"*, The Romanian Economic Journal, Year XIV, no. 42, December, 47-67.
- Islam, I. ve Nazara, S. (2000), Estimating Employment Elasticity For The Indonesian Economy, ILO, Technical Note on the Indonesian Labour Market, Jakarta, Indonesia.
- Islam, R., (2004), The Nexus of Economic Growth, Employment and Poverty Reduction: An Empirical Analysis, ILO, Issues in Employment and Poverty Discussion Paper 14, January 2004.
- Jean, S. (2000), The Effect of International Trade on Labour-Demand Elasticities : Intersectoral Matters, CEPII, Document de travail no: 00-07.
- Kapsos, S. (2005), Employment Intensity of Growth: Trends and Macroeconomic Determinants, ILO, Employment strategy Paper, No. 2005/12.
- Lim, D. (1976), "On Estimating the Employment-Output Elasticity for Malaysian Manufacturing", The Journal of Developing Areas 10 (April 1976), 305- 316.
- Madito, O. ve Khumalo, J., (2014), "Economic Growth - Unemployment Nexus in South Africa: VECM Approach", Mediterranean Journal of Social Sciences, Vol 5, No 20, September 2014, pp. 79-84.
- Mazumdar, D. ve Sarkar, S., (2007), Employment Elasticity in Organized Manufacturing in India, IPC, Working Paper Series Number 42.
- Meyer, D., F., (2017), *"An Analysis Of The Short And Long-Run Effects Of Economic Growth On Employment In South Africa"*, International Journal Of Economics And Finance Studies, Vol 9, No 1, 177-193.
- Misra, S. ve Suresh, A.K. (2014), Estimating Employment Elasticity of Growth for the Indian Economy, RBI Working Paper Series, W P S (DEPR): 06 / 2014.
- Mor n, V., ve W ndal, E., (2020), "The employment elasticity of economic growth A global study of trends and determinants for the years 2000-2017", https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/61745/1/gupea_2077_61745_1.pdf (e.t.30.03.2020).
- Patrakos, G., Aranitidis, P. ve Pavleas, S. (2007), Determinants of Economic Growth: The Experts' View, Dynamic Regions in a Knowledge- Driven Global Economy Lessons and Policy Implications for the EU, DYNREG, Working Papers, 20 / 2007.
- Pleic, M. ve Berry, A., (2009), Employment Elasticities In Thailand, Brazil, Chile & Argentina, HSRC, Centre For Poverty Employment And Growth, April 2009.
- Prachowny, M., F. (1993), *"Okun's Law: Theoretical Foundations And Revised Estimates"*, The Review of Economics and Statistics , May, 1993, Vol. 75, No. 2 (May, 1993), 331-336.
- Satchi, M. ve Temple, J. (2006), Growth and labour markets in developing countries, Department of Economics University of Bristol, Discussion Paper No. 06/581.

Seyfried, W. (2014), Examining The Employment Intensity Of Economic Growth Of The PIIGS, *International Business & Economics Research Journal*, May/June 2014, Volume 13, Number 3, 593-598.

Silvapulle, P., Moosa, I.A. ve and Silvapulle, M., J. (2004), Asymmetry in Okun's law, *The Canadian Journal of Economics / Revue canadienne d'Economique*, May, 2004, Vol. 37, No. 2 (May, 2004), 353-374.

Slaughter, M., J. (2001), International trade and labor-demand elasticities, *Journal of International Economics*, 54 (2001), 27-56.

Solow, R., M. (1957), Technical Change and the Aggregate Production Function, *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 39, No. 3 (Aug., 1957), 312-320.